

Lausunto

26.01.2024

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Fingo kiittää mahdollisuudesta lausua Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2024–2027 luonnoksesta. Kestävän kehityksen kattojärjestönä Fingolle tärkeitä näkökulmia ovat erityisesti kestävä kehitys, globaalit kansalaistaidot ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen. Olemme konsultoineet lausuntoamme varten myös nuorisopolitiikasta kiinnostuneita jäsenjärjestöjämme.

VANUPO on merkittävä poikkihallinnollinen ohjelma, jolla tuetaan nuorten hyvän elämän edellytyksiä, yhdenvertaista osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia yhteiskunnasta. Vaikka ohjelmassa on monia hyviä tavoitteita, ohjelmaluonnos on monilta osin pirstaleinen ja tavoitteita on syytä tarkentaa. Ohjelmassa ei myöskään ole määritelty mittareita, joiden avulla tavoitteissa etenemistä voitaisiin seurata.

Fingo pitää tärkeänä, että VANUPO rakentuu nuorisolaissa määriteltyjen kestävä kehityksen, kulttuurien moninaisuuden sekä ympäristön ja elämän kunnioittamisen lähtökohdille. Fingo on huolissaan siitä, että tämä arvoperusta ei näy ohjelmaluonnoksessa riittävällä tavalla, eikä näitä nuorisolain lähtökohtia ole huomioitu läpileikkaavina periaatteina tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyssä.

Korissa yksi tavoitteen 1 saavuttamiseksi esitetään, että oppimisen iloa, oppimista ja kouluviihtyvyyttä edistetään lisäämällä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden, kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Tavoitteen 2 osalta todetaan, että nuoria tulee ohjata harrastustoimintaan, kuten kulttuurin ja liikunnan pariin. Fingo pitää näitä tavoitteita tärkeinä ja haluaa nostaa esiin, että taide-, liikunta- ja kulttuuritoimijoiden lisäksi monelle nuorelle kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistuminen voi olla merkityksellinen harrastus, joka tarjoaa hyvinvointia tukevaa tekemistä ja samaan aikaan harjoittaa yhteiskunnallisen osallistumisen

taitoja. Fingo esittää, että toimenpiteisiin tavoitteiden 1 ja 2 alle lisätään kannustus osallistumiseen ja yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Luonnoksessa tavoitteen 5 saavuttamiseksi esitetään toimenpiteitä, joilla vahvistetaan nuorten mielekästä vapaa-ajan toimintaa ja siten mielen hyvinvointia. Monille nuorille kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistuminen voi tarjota merkityksellistä tekemistä, joka vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta, toimijuutta ja lisää hyvinvointia. Fingo ehdottaa, että liikunta- ja kulttuuriharrastusten ohella tuetaan nuorten osallistumista monipuolisesti erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajantoimintamahdollisuuksiin, ml. yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisjärjestöjen toimintaan.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Hallitusohjelmassa on sitouduttu edistämään demokratiaa, osallisuutta ja kansalaisten luottamusta yhteiskuntaan. Fingo näkee tärkeinä VANUPO:n tavoitteet vahvistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia (tav. 6), lisätä turvallisuuden tunnetta (tav 7) ja tukea yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä (tav. 8). Fingon näkemyksen mukaan esitetyt toimenpiteet ovat kuitenkin riittämättömiä edistämään näitä tavoitteita. Lisäksi toimenpiteet mahdollistavat vain pienen joukon äänen kuulumisen ja osallistumisen nuoria koskettavaan päätöksentekoon.

Osallistumismahdollisuuksien lisäksi kaikilla suomalaisella nuorilla - ikään, taustaan tai asuinpaikkaan katsomatta – on oikeus oppia yhteiskunnassa tarvittavia demokratia- ja kansalaistaitoja. Lisäksi nuoret tarvitsevat ymmärrystä maailman tapahtumista ja keinoista osallistua ja vaikuttaa laajempiin tapahtumaketjuihin. Fingo ehdottaa, että tavoitteen 6 alle lisätään konkreettisenä toimena, hallituksen demokratiaohjelman mukaisesti, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistäminen nuorisoalalla. Lisäksi Fingo suosittaa, että demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen rinnalla luodaan edellytyksiä globaalille kansalaiskasvatukselle, jonka avulla voidaan edistää nuorten ymmärrystä maailman ilmiöistä ja keinoista edistää muun muassa rauhaa ja väkivallattomuuden kulttuuria, sukupuolten tasa-arvoa, ihmisoikeuksia ja kestäväää kehitystä. Huomiota tulee kiinnittää formaalin koulutuksen lisäksi nonformaalin ja informaalin kasvatuksen puolella tapahtuvaan toimintaan.

Ohjelman alussa kuvataan hyvin ja moninäkökulmaisesti nuorten hyvinvoinnin tämänhetkistä tilaa ja todetaan, että eriarvoisuus, syrjintä, vihapuhe ja rasismi vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja vaikeuttavat erityisesti vähemmistöihin kuuluvien osallistumismahdollisuuksia ja heikentävät nuorten hyvinvointia. Fingo kiinnittää huomiota siihen, ettei korin tavoitteille ole määritelty toimenpiteitä, joilla nuorten osallisuuden esteitä voitaisiin purkaa ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. Fingo toivoo, että yhdenvertaisuutta edistämisen toimet, ml. sateenkaarisensitiivisyys ja antirasismi, huomioidaan tämän korin tavoitteissa ja erityisesti tavoitteen 7 alle kirjatuiissa toimenpiteissä.

Fingo on ilahtunut siitä, että ohjelman tavoitteisiin on kirjattu varhaiskasvatuksen ja opetustoimen pedagogisen osaamisen vahvistaminen kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseksi. Fingo huomauttaa, että toimenpiteisiin tulisi lisätä osaamisen vahvistaminen myös antirasismien ja kestävän kehityksen teemoista. Kirjauksen tulisi koskea paitsi opetusalan henkilöstön, myöskin nuorisoalan ammattilaisten, osaamisen vahvistamista.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Fingo yhtyy nuorisoalan kattojärjestön Allianssin huomioon siitä, että luonnos keskittyy lähinnä kunnalliseen nuorisotyöhön, eikä juurikaan huomioi kolmannen sektorin, kuten järjestöjen roolia nuorisotyön tekijöinä. Kansalaisjärjestöillä on pitkä kokemus nuorisotoiminnasta ja nuorten osallisuuden vahvistamisesta. Järjestöt myös tarjoavat paitsi vapaa-ajan toiminta- ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen väyliä nuorille, myös monipuolista asiantuntijatukea nuorisotyön kehittämiseen. Fingo toivoo, että linjauksissa huomioidaan kansalaisjärjestöjen rooli ja monipuolinen nuorisoalan asiantuntemus.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 linjaavat nuorisotyötä ja -toimintaa. VANUPO:n tulee rakentua näiden kansainvälisten sitoumusten sekä nuorisolaissa määriteltyjen periaatteiden, kuten kestävän kehityksen, kulttuurien moninaisuuden sekä ympäristön ja elämän kunnioittamisen lähtökohdille. Fingon mielestä nämä lähtökohdat tulisi nostaa vahvasti esiin jo ohjelman alussa ja huomioida läpileikkaavasti tavoitteissa ja toimenpiteissä.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Nuorten hyvinvoinnin edistämisen nostaminen osaamiskeskustoiminnan painopisteeksi on tärkeää ja Fingo on erityisen ilahtunut siitä, että vähemmistöihin kuuluvien nuorten tukeminen ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on nostettu tässä keskiöön.

Nuoriso- ja harrastustoiminta on merkittävä kestävän kehityksen osaamisen ja toimijuuden oppimisympäristö. Avustustoiminnassa tulisi Fingon näkemyksen mukaan ottaa läpäisevästi huomioon myös kestävä kehitys ja nuorten globaalien kansalaistaitojen vahvistaminen nuorisoalalla. Siten osaamiskeskus tukisi monipuolisesti ja laajasti nuorisoalan toimijoiden sisällöllisen ja menetelmällisen osaamisen kehittämistä kestävän kehityksen teema-alueista, mukaan lukien ihmisoikeudet (lapsen oikeudet), yhdenvertaisuus, tasa-arvo, rauha, ilmastonmuutos ja aktiivinen maailmankansalaisuus.

Nuorisojärjestöjen toiminnan kannalta on merkittävää, että yleisavustus tukee avustuksen saajan toimintaedellytyksiä ja itse valitsemissä sisällöllisissä tavoitteissa. Fingon mielestä on tärkeää, että sisältöjä ohjaamatonta tukea jaetaan jatkossakin. Lisäksi Fingo toivoo, että osaamiskeskusten toiminnassa painottuu monialainen yhteistyö ja että kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta esimerkiksi nuorten osallisuus- ja vaikuttamistaitojen vahvistamisessa hyödynnetään.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Nuorisoalan kansainvälisen ja eurooppalaisen yhteistyön tavoitteista puuttuu kokonaan kytkentä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. VANUPO olisi luonteva paikka edistää kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista, joihin Suomi on sitoutunut. Fingon näkemyksen mukaan nuorisoalan kansainvälisessä yhteistyössä tulisi ottaa huomioon kestävän kehityksen edistäminen ja sitoa nuorisopoliittinen ohjelma kestävän kehityksen tavoiteohjelmaan, etenkin alatavoitteen 4.7. edistämiseen.

Samalla, kun nuorten kansainvälistymistä edistetään, Suomen tulee varmistaa, että nuorten oikeudet toteutuvat sekä Suomessa että muualla maailmassa, ja edistää YK:n lasten oikeuksia niin kotimaassa kuin kansainvälisessä yhteistyössä. Fingo yhtyy Plan Suomen ja Allianssin näkemyksiin siitä, että Lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta luonnoksessa on vielä kehitettävää.

Fingo toivoo, että kansainvälisen yhteistyön tavoitteissa hyödynnetään kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta ja yhteistyön mahdollisuuksia. Kansalaisjärjestöt tekevät merkittävää ilmasto-, kestävän kehityksen ja globaalikasvatustyötä ja tukevat nuorten osallistumista esimerkiksi ilmastokeskusteluun ja –vaikuttamiseen myös laajemmin. Järjestöjen avulla nuorten ymmärrys osallistumisen ja vaikuttamisen merkityksestä ja moninaisista vaikuttamisen tavoista vahvistuu. Myös usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin kasvaa. Fingo ehdottaa, että tavoitteen alle lisätään toimenpide, jolla tuetaan nuorten ilmastotoimintaa laajemmin kestävän kehityksen kysymyksissä ja kansalaisjärjestöissä.

Fingon näkemyksen mukaan hallinnonalojen välinen yhteistyö jää luonnoksessa kohtalaisen heikoksi, esimerkiksi kansainvälisen yhteistyön osalta ei mainita ulkoministeriön kanssa tehtävää yhteistyötä, vaikka esimerkiksi Nuoret, Rauha ja Turvallisuus (2250) -työ on erittäin keskeistä. Luonnos on myös korostuneen EU-keskeinen, eikä yhteistyötä muiden kansainvälisten organisaatioiden ja maiden kanssa käsitellä riittävästi.

Nuoret ja ilmastonmuutos

Fingo kiittää siitä, että nuorten ilmastohuoli on tunnistettu tärkeäksi kansainvälisen yhteistyön osa-alueeksi ja toivoo näkökulman vahvempaa huomioimista myös korin kolme tavoitteissa ja toimenpiteissä. Fingo huomauttaa, että ilmastonmuutos on moniulotteinen ilmiö, joka linkittyy laajasti moniin kestävän kehityksen tavoitteisiin, ja ehdottaa, että ilmastonmuutos linkitetään VANUPOssa laajempaan kestävän kehityksen kontekstiin siten, että ilmiötä tarkasteltaisiin paitsi ekologisesta myös sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta näkökulmasta.

Nuoret tarvitsevat ilmastonmuutokseen liittyen paitsi osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia myös tietoa ja tukea ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Ilmastonmuutokseen vaikuttaminen edellyttää systeemistä ajattelua, maailmanlaajuisten syy-seuraussuhteiden hahmottamista ja oman toiminnan globaalien vaikutusten arviointia. Fingon ehdotta, että nuoret ja

ilmastonmuutos kappaleeseen (s.18) kirjataan laajemmin tavoitteeksi nuorten globaalien kansalaistaitojen vahvistaminen ja toimenpiteeksi ilmasto- ja ympäristökysymysten rinnalla edellytysten luominen globaalien kansalaiskasvatuksen vahvistamiselle nuorisotyön kentällä. Globaalien kansalaiskasvatuksen avulla voidaan lisätä nuorten ymmärrystä maailman tilasta ja keinoista osallistua ja vaikuttaa aktiivisina maailmankansalaisina. Ymmärryksen lisääntyminen ja vaikuttamiskeinojen tunnistaminen tukee myös nuorten hyvinvointia vähentäen maailman tapahtumiin ja tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta ja ahdistusta.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Luonnoksesta uupuu tällä hetkellä kokonaan kestävän kehityksen ja nuorten globaalien kansalaistaitojen vahvistamisen näkökulma. Fingo suosittaa VANUPO-ohjelman sitomista YK:n Agenda 2030 tavoiteohjelmaan ja alatavoitteeseen 4.7. Nuorisopolitiikan tulee osaltaan tukea tavoitteita ja varmistaa, että nuoret saavat riittävästi tietoa ja eväitä kestävän kehityksen edistämiseen omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa.

Fingo toivoo, että kansalaisjärjestöt tunnistetaan ohjelmassa yhdeksi tärkeäksi nuorisoalan yhteistyötahoksi. Kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistyömahdollisuuksien lisäksi järjestöt voivat tarjota nuorille paikkoja aitoon yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja aktiivisen kansalaisuuden harjoittamiseen käytännössä. Järjestöt tarjoavat myös monipuolista asiantuntijatukea nuorisotyön kehittämiseen.

Fingo yhtyy nuorisoalan kattojärjestö Allianssin ja Plan Suomen lausuntoihin siinä, että VANUPO-luonnoksessa saisi olla enemmän kunnianhimoa ja toimenpiteitä tulee tarkentaa. Fingo on Planin kanssa yhtä mieltä siitä, että nuorten osallisuus yhteiskunnassa määrittyy nyt lähinnä aikuisten tarjoaminen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kautta, eivätkä nuorisolähtöiset vaikuttamisen ja osallistumiset mahdollisuudet näy ohjelmassa.

Kivimäki-Pelluz Anna
Suomalaiset Kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs (Fingo Ry)